

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто поняття фінансових ресурсів. Запропоновано узагальнюючу класифікацію фінансових ресурсів, що враховує точку зору різних вчених, які займалися дослідженням їх змісту та сутності. Розглянуто склад фінансових ресурсів, а також чинники, пов'язані з їх формуванням та використанням.

Аннотация. Рассмотрено понятие финансовых ресурсов. Предложена обобщающая классификация финансовых ресурсов, которая учитывает точку зрения различных ученых, занимавшихся исследованием их сущности и содержания. Рассмотрены состав финансовых ресурсов, а также факторы, связанные с их формированием и использованием.

Annotation. The article describes the concept of financial resources. A general classification of financial resources is provided based on the works of different economists who studied its essence and content. The composition of financial resources, as well as factors associated with the formation and use of financial resources are considered.

Ключові слова: фінансові ресурси, склад фінансових ресурсів, процеси формування та використання фінансових ресурсів, підприємство.

У сучасних економічних умовах у зв'язку з обмеженістю фінансових ресурсів питання аналізу їх формування та використання набуває первинної важливості.

Для розв'язання проблем формування й використання фінансових ресурсів підприємств потрібна виважена, довгострокова стратегія держави щодо розвитку підприємництва та його ролі у піднесенні національної економіки, яка б спиралася на інтереси основних суб'єктів підприємницької діяльності, відповідає потребам основної частини населення і відображала реальний стан у розв'язанні основних соціально-економічних проблем у країні.

Теоретичним та практичним питанням аналізу фінансових ресурсів присвячені роботи таких вчених, як: Бердар М. М., Бланк І. О., Большаков С. В., Гуляева Н. М., Зятковський І. В., Коробов М. Я., Котляр М. Л., Кудряшов В. П., Сучов М. Г., Хотомлянський О. Л. [1].

Мета даної статті полягає в узагальненні та систематизації наукових положень щодо змістовного наповнення поняття "фінансові ресурси підприємства", а також практичних рекомендацій для їх аналізу та оцінювання.

Підходи різних вчених до розуміння сутності поняття "фінансові ресурси підприємства" наведено в таблиці.

Морфологічний аналіз поняття "фінансові ресурси підприємства"

Визначення	Автори	Ключові слова
Сукупність фондів, які беруть участь у забезпеченні діяльності суб'єктів і здійснюють обіг у грошовій формі	Кудряшов В. П.	Фонди
Грошові фонди фінансової системи, які створюються в результаті економічної та фінансової діяльності в процесі створення та розподілу валового національного продукту за певний період і використовуються для забезпечення безперервного функціонування та розвитку народного господарства	Данілов О. Д. та Серебрянський Д. М.	Грошові фонди
Централізовані й децентралізовані грошові фонди цільового призначення, що використовуються відповідно до завдань соціально-економічного розвитку суспільства і трудових колективів окремих підприємств	Коробов М. Я.	
Грошові нагромадження і грошові фонди, що створюються підприємствами, об'єднаннями, організаціями, державою в процесі розподілу та перерозподілу національного багатства сукупного суспільного продукту, національного доходу	Сучов М. Г. Турило А. М. Темченко А. М.	Грошові нагромадження і грошові фонди
Грошові засоби, що акумулюються в фондах цільового призначення для здійснення певних витрат	Буряковський В. В.	Грошові засоби
Сукупність доходів, відрахувань та надходжень, що перебувають у розпорядженні підприємств, організацій та держави і спрямовуються на задоволення суспільних потреб із метою розширення виробництва і зростання матеріального добробуту народу	Гуйда Т. В.	Сукупність доходів, відрахувань та надходжень
Грошові нагромадження і доходи, які є результатом розподілу й перерозподілу виручки та прибутку	Кірейцев Г. Г.	Грошові нагромадження і доходи
Сукупність мобілізованих власних і позикових грошових засобів і їх еквівалентів у формі цільових грошових фондів для забезпечення господарської діяльності в наступному періоді	Бланк І. О.	Власні, позикові грошові засоби
Найбільш ліквідні активи, що забезпечують неперервність руху грошових потоків підприємства у процесі реалізації його планів та виконання зобов'язань	Стецюк П. А.	Найбільш ліквідні активи
Частина коштів суб'єктів господарювання, яка перебуває у їхньому розпорядженні і спрямовується на виробничий, соціальний розвиток, матеріальне заохочення	Буряк Л. Д.	Частина коштів суб'єктів господарювання

Таким чином, на сьогоднішній день у науково-економічній літературі існує досить велика кількість підходів до визначення сутності фінансових ресурсів. З усіх наведених визначень можна зробити висновок, що фінансові ресурси – це сукупність грошових фондів, що створюються підприємствами та використовуються для виконання фінансових зобов'язань, здійснення затрат із розширеного відтворення і економічного стимулювання працівників.

Для коректного визначення межі функціонування фінансових ресурсів потрібно розглядати суб'єкт підприємницької діяльності як сукупність активів з одного боку та сукупність зобов'язань і капіталу з іншого. Для здійснення статутної діяльності підприємством формується набір активів, від користування яких очікується економічна вигода. Майбутня економічна вигода, що пов'язується з використанням активів, є потенціалом, що увійде прямо чи опосередковано у потік грошових коштів чи їх еквівалентів. Активи підприємства – це основні й оборотні засоби, і є реальним капіталом, що використовується для забезпечення статутної діяльності. Пасив, на відміну від активу, відображає джерела фінансування активів, які забезпечуються корпоративними цінними паперами, пайовими внесками, борговими корпоративними зобов'язаннями, зобов'язаннями перед банками, кредиторською заборгованістю, зобов'язаннями за розрахунками з оплати праці, з бюджетом, централізованими державними фондами, страховими організаціями тощо [2].

Усі фінансові ресурси, що залучаються компанією, включаються в господарський оборот і перетворюються на капітал. У свою чергу, для зворотного процесу перетворення капіталу у фінансові ресурси потрібен час, що може супроводжуватись втратою реальної вартості залежно від ліквідності активів. Водночас необхідно вказати, що у процесі перетворення капіталу у фінансові ресурси їх загальна сума також може суттєво збільшитись у зв'язку з підвищенням вартості капіталу чи бізнесу на ринку. Внаслідок можливих коливань сум фінансових ресурсів, що формуються за рахунок перетворення капіталу, фінансові ресурси доцільно розглядати як "фінансовий потік" або "фінансовий запас" [3].

За джерелами утворення до складу фінансових ресурсів відносять: прибуток, заробітну плату, доходи від особистого підсобного господарства, нарахування соціального страхування, амортизацію, чисті податки.

За видатками або напрямками використання до складу фінансових ресурсів відносять: витрати на розвиток економіки, державні дотації та виплати різниці в цінах, витрати на соціальні гарантії населенню, витрати на соціально-культурні заходи, виграти на розвиток науки, пенсії та падання допомоги, витрати на оборону, втрати на управління, витрати на зовнішньоекономічну діяльність, витрати господарських

структур на соціальні заходи, інші витрати господарських структур, витрати на обслуговування державного боргу, інші витрати бюджету [4].

Фінансові ресурси, що формуються на рівні підприємств, забезпечують можливість здійснення виробництва продукції, інвестування, формування оборотних коштів, створення фондів економічного стимулювання, виконання зобов'язань перед бюджетом, фінансово-кредитною системою, постачальниками та працівниками, здійснення міжгосподарських розрахунків. Їх рух опосередковує рух матеріальних та трудових ресурсів, необхідних складових організації виробничого процесу [5].

На формування та використання фінансових ресурсів підприємств впливають різноманітні чинники, які щодо суб'єктів підприємницької діяльності доцільно поділяти на внутрішні (несистематичні) – пов'язані безпосередньо з діяльністю окремого підприємства та зовнішні (систематичні) – не пов'язані [6].

До внутрішніх чинників можна віднести: рівень досконалості фінансової структури підприємства (деталізація фінансових завдань); якість організації управління фінансовими ресурсами; оптимізація потоків сировини/готової продукції з метою мінімізації запасів та відповідних витрат; вироблення оптимальної структури виробничого циклу з метою забезпечення найбільшої віддачі обладнання, зниження впливу сезонності виробництва шляхом випуску альтернативних видів продукції; налагодження роботи з посередницькими організаціями, забезпечення зв'язку збутової стратегії із виробничою; позиціонування, вибір сегментів ринку згідно з виробничими можливостями; визначення критеріїв цінової політики, позиціонування продукції в координатах "ціна – якість"; аналіз існуючого ринку продукції; якість фінансового, управлінського та податкового обліку; планування дистриб'юторської мережі, планування роботи з контрагентами та її узгодження з фінансовим планом підприємства; планування рекламної кампанії; здійснення цінової політики виходячи із витрат на виробництво, пошук шляхів їх зниження, аналіз цін конкурентів; аналіз структури витрат та шляхів її оптимізації; загальна оцінка ефективності функціонування виробництва та узгодження його із фінансовим планом підприємства; визначення критеріїв відповідності кваліфікації персоналу займаним посадам згідно з організаційною структурою, делегування повноважень, визначення межі відповідальності; характеристика персоналу згідно з організаційною структурою та фінансовим планом підприємства.

До зовнішніх чинників слід відносити: інфляцію; зміну ціни на ресурси; зміну політичного курсу влади; зміну правового поля; стан розвитку фінансового ринку; стан економіки в цілому.

Усі перераховані чинники мають вплив на формування та використання фінансових ресурсів через регулювання структури та потужності різноманітних фінансових джерел [7].

Структура та розмір фінансових ресурсів залежить від обсягу виробництва та його ефективності. Зв'язок між розміром фінансових ресурсів та обсягом виробництва є двояким, оскільки основним регламентуючим фактором збільшення обсягів виробництва є величина фінансових ресурсів, як і навпаки. Наприклад, недостатній розмір фінансових ресурсів веде до скорочення обсягу виробництва та неможливості його розширення, зниження рівня використання виробничих потужностей, недостатнього забезпечення матеріальними, трудовими та іншими ресурсами і, як наслідок, до ще більшого скорочення фінансових ресурсів [8].

Достатній розмір фінансових ресурсів забезпечує: фінансову стійкість, платоспроможність, стабілізацію обсягів виробництва, а також можливість його розширення; високий, проте не повний рівень використання виробничих потужностей; достатній рівень забезпечення організації матеріальними ресурсами, а отже, здатність в процесі виробництва відшкодувати авансовані фінансові ресурси в обсязі, що не буде поступатися використаному.

Надлишковий обсяг фінансових ресурсів сприяє тенденції збільшення обсягів виробництва, розширення асортименту продукції, що випускається, освоєння нових видів продукції, повного використання існуючих виробничих потужностей, повного забезпечення підприємства необхідними товарно-матеріальними цінностями, що забезпечить зростання об'ємів фінансових ресурсів, проте може також вести до перевитрат та недоцільного їх використання і до скорочення обсягів виробництва [9].

Отже, фінансові ресурси підприємств – є грошові доходи і нагромадження, які формуються у юридичних осіб у процесі їх господарської діяльності за рахунок власних, позикових і залучених джерел фінансування і використовуються для формування активів підприємства, грошових резервів, виконання фінансових зобов'язань, стимулювання працівників, а також для здійснення інших заходів із метою забезпечення ефективності розвитку підприємства.

Склад ресурсів, їх обсяг залежать від виду та розміру підприємства, роду його діяльності, обсягів виробництва. При цьому їх обсяг тісно пов'язаний з обсягом виробництва, ефективною роботою підприємства. Чим більший обсяг виробництва і вища ефективність роботи підприємства, тим більший обсяг власних фінансових ресурсів і навпаки.

У зв'язку з реформування економічної системи України виникає практична потреба перегляду підходів щодо питань формування та використання фінансових ресурсів і зумовлює необхідність підвищення ролі фінансового управління як найважливішого елемента загальної системи управління підприємством.

Наукові дослідження, що проводяться у фінансовій сфері, здійснюються через оцінку існуючих теоретичних підходів та глибокий аналіз сучасності. Наслідком цього є пошуки раціональних управлінських рішень, що дозволять удосконалити існуючі економічні системи шляхом ефективного розподілу та використання фінансових ресурсів.

Таким чином, процес аналізу фінансових ресурсів підприємства складається з таких етапів:

проведення вертикального аналізу, який дозволяє визначити питому вагу кожної статті пасиву та активу в підсумку балансу на певний момент часу, тобто дослідити структуру джерел формування фінансових ресурсів та майна підприємства в статистиці;

проведення горизонтального аналізу, який уможливує вивчення динаміки джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів підприємства шляхом встановлення абсолютних та відносних відхилень за статтями пасиву та активу балансу;

визначення джерел формування майна підприємства у розрізі його основних складових елементів, а саме: нематеріальних активів, основних засобів, довгострокових фінансових інвестицій, довгострокової дебіторської заборгованості, запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів тощо, у чому проявляється нерозривний зв'язок пасивної й активної частини балансу;

здійснення аналізу основних показників ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості.

Література: 1. Большаков С. В. Основы управления финансами / С. В. Большаков. – М. : ИД ФБК–ПРЕСС, 2000. – 368 с. 2. Колчина Н. В. Финансы предприятий / Н. В. Колчина, Л. Н. Павлова, Г. Б. Поляк. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 447 с. 3. Мануйлов А. В. Эффективность использования финансовых средств : учебн.-практ. пособ. / А. В. Мануйлов, М. В. Хайруллина. – Новосибирск : СибУПК, 2007. – 187 с. 4. Заяц Н. Е. Финансы предприятий : учебн. пособ. / Н. Е. Заяц, М. К. Фисенко. – Мн. : Высшая школа, 2003. – 256 с. 5. Колчина Н. В. Финансы организаций (предприятий) / Н. В. Колчина. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 383 с. 6. Ковалев В. В. Финансы организаций (предприятий) / В. В. Ковалев. – М. : Проспект, 2006. – 352 с. 7. Колпина Л. Г. Финансы предприятий : учебник / Л. Г. Колпина, Т. Н. Кондратьева, А. А. Лапко ; под ред. Л. Г. Колпиной. – Мн. : Высшая школа, 2003. – 336 с. 8. Финансы предприятий / под ред. М. В. Романовского. – СПб. : Бизнес-пресса, 2000. – 528 с. 9. Економічна енциклопедія: У 3-х т. – Т. 3 / відп. ред. : С. В. Мочерний. – К. : Видавничий центр "Академія", 2002. – 952 с.